

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2022

KARKKILAN KAUPUNGIN PAIKALLINEN OSUUS

Hyväksytty Kasvatus- ja opetuslautakunnassa 27.9.2022

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	3
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	4
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	10
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	13
5. Tuki varhaiskasvatuksessa	19
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	25
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	25

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

1.4 Karkkilan kaupunki

Päivitys paikallisiin suunnitelmiin tehtiin kevään 2022 aikana sitä varten kootussa työryhmässä. Koolle kutsujana oli varhaiskasvatusjohtaja sekä päiväkodin johtajat yksiköistä ja konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon paikallisella tasolla laadittavat lapsia ja perheitä koskevat päätökset ja suunnitelmat. Karkkilan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan suomenkielisenä, joka on luettavissa sähköisessä muodossa kaupungin verkkosivuilla. Paikallisen vasun luonnos oli luettavissa ja kommentoitavissa henkilöstöllä kesällä 2022. Vasun periaatteista pidettiin lisäksi kesän aikana osallistavia keskustelutilaisuuksia.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan esimerkiksi yksiköiden yhteisessä arviointipäivässä tai koko henkilöstön arviointi- ja suunnitteluilloissa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan.

Karkkilan varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluu kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, yksikön toimintasuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Kuntakohtainen suunnitelma koskee sekä kunnallisia että yksityisiä päiväkoteja ja perhepäivähoitajia. Yksikön toimintasuunnitelmassa määritellään tarkemmin yksikön varhaiskasvatuksen lähtökohdat ja niiden toteutuminen arjessa. Kasvatushenkilöstö ja huoltajat laativat yhdessä jokaiselle lapselle oman varhaiskasvatussuunnitelman. Kuntakohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on huomioitu esiopetuksen ja perusopetuksen paikalliset opetussuunnitelmat, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä kotouttamissuunnitelma. Karkkilan hallintosäännön mukaan (Luku 5 24 §) Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämispaikeista.

Varhaiskasvatusta toteutetaan kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatus järjestetään pääosin integroituna kunnallisissa päiväkotiryhmissä. Varhaiskasvatukseen haetaan sähköisen asiointin kautta. Varhaiskasvatusjohtaja tekee sijoitukset varhaiskasvatuspaikoista. Yksityisissä päiväkodeissa on käytössä palveluseteli. Näihin haetaan ottamalla suoraan yhteyttä ja kun paikka on varmistunut, huoltajat täyttävät sähköisen palvelusetelihakemuksen kaupungille.

Kaikille lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, jossa kuvataan lapsen vahvuuksia, lapsen yksilöllistä kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan tavoitteita, tuen tarpeita ja tuen järjestämisen menetelmiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan syksyllä, viimeistään marraskuun alkuun mennessä, yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa käytetään työkaluna jatkuvasti ryhmän pedagogiikkaa suunniteltaessa, toteutuessa ja arviotaessa. Lapsen mielipide ja näkemys huomioidaan ikä- ja kehitystaso huomioiden. Ryhmän opettaja vastaa suunnitelman säännöllisestä päivittäisestä monialaisten palaverien jälkeen, menetelmien muuttuessa ja/tai tavoitteiden tarkentuessa. Keväällä ja aina tarvittaessa on lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointikeskustelu yhdessä huoltajien kanssa. Lapsi osallistuu kasvunsa ja kehityksensä arviointiin ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille yhteistyössä huoltajien kanssa kaikissa varhaiskasvatuksen muodoissa, niin kunnallisessa kuin yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Suunnitelmaan kuuluu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä

tarvittaessa lääkehoitosuunnitelma, s2-suunnitelma (suomi toisena kielenä -suunnitelma) ja mahdolliset tuen välilehdet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioidaan lapsen mielipide ja toiveet ikätasolle sopivalla tavalla.

Vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, tavoitteiden asettamisesta ja niiden arvioinnista on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa ryhmän opettaja. Ryhmän muu henkilöstö osallistuu lapsen kehityksen ja oppimisen havainnoimiseen ja arviointiin yhdessä huoltajien ja opettajien kanssa. Karkkilan varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatusjohtaja toimii perhepäivähoitajien tukena lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voivat tarvittaessa osallistua varhaiskasvatuksen opettajan lisäksi konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muut monialaiset asiantuntijat.

Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogisen toiminnan tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan toimintakauden alussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa opettaja ja huoltaja yhdessä arvioivat edellisessä keskustelussa sovittujen toimenpiteiden toteutumista. Tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan aina uuden toimintakauden alussa, viimeistään marraskuun alkuun mennessä. Tavoitteita tulee arvioida vähintään kerran vuodessa, ja aina tarvittaessa lasta tukevien toiminnan tavoitteiden tai toimenpiteiden muutosten yhteydessä. Uuden lapsen keskustelu käydään 1-2- kuukauden kuluessa hoidon aloituksesta.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun pohjana ovat kunkin lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Kasvattajien tehtävänä on havainnoida lasta ja liittää pedagogisen dokumentoinnin avulla saadut tiedot lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä kautta ryhmän toiminnan suunnittelun pohjaksi. Lapsen siirtyessä toiseen ryhmään tai uuteen hoitopaikkaan, edellisen ryhmän opettaja huolehtii lapsen varhaiskasvatussuunnitelman siirtymisestä. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatukselta esiopetukseen varhaiskasvatusryhmän opettaja huolehtii lapsen varhaiskasvatussuunnitelman siirtymisestä. Alkuperäinen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan esiopetuksen päättyessä. Tulevan ryhmän opettaja kutsuu tarvittaessa siirtopalaveriin huoltajat ja entisen ryhmän opettajan. Siirtopalaverin tavoitteena on helpottaa lapsen hoidon aloitusta uudessa hoitopaikassa ja mahdollistaa lapsen eheä opinpolku varhaiskasvatuksessa. Tukitoimia tarvitsevan lapsen tiedonsiirron organisoii varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma antaa pohjan lapsen ja lapsiryhmän kehitystä ja oppimista tukevan pedagogisen toiminnan jatkuvalla arvioimiselle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaessa huomioidaan lapsen mielipide ja toiveet ikätasolle sopivalla tavalla. Suunnitelma arvioidaan tarvittaessa ja vähintään kerran vuodessa yhdessä huoltajien kanssa.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.8 Karkkilan kaupunki

Varhaiskasvatuksen palvelualueesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja, jonka alaisuudessa toimii kolme päiväkodin johtajaa. Heillä on vastuullaan kaksi – kolme yksikköä. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä kunnallisesti että yksityisesti kunnan valvomana. Esiopetuksessa oleville lapsille järjestetään tarvittaessa esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta esiopetusyksikössään ja/tai vuoropäiväkodissa. Perhepäivähoidon ohjauksesta vastaa

varhaiskasvatusjohtaja ja perhepäivähoidossa olevien lasten varahoito järjestetään sille osoitetussa päiväkodissa tai toisilla hoitajilla. Perhepäivähoitajille on osoitettu yhteistyöpäiväkoti ja he ovat suunnitelmien mukaan mukana päiväkotien eri tapahtumissa.

Yksityisen varhaiskasvatuksen ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta Karkkilassa vastaa varhaiskasvatusjohtaja. Karkkilassa varhaiskasvatuksen järjestämisessä noudatetaan sen järjestämisestä annettuja velvoitteita. Varhaiskasvatuksen opetuskielenä on suomi. Karkkilassa kunnalliset ja yksityiset päiväkodit ja perhepäivähoito tekevät yhteistyötä esimerkiksi suunnittelu-, kehittämis- ja arviointipäivillä sekä suunnittelemalla ja toteuttamalla yhteisiä tapahtumia.

Nivelvaiheita ovat varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen siirtyminen. Näissä nivelvaiheissa tehdään tiivistä yhteistyötä huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa. Lapsen kaikissa siirtymissä tehdään yhteistyötä onnistuneen siirtymän mahdollistamiseksi sekä siirtävän ja vastaanottavan tahon kesken, että huoltajien kanssa. Nivelvaiheissa huolehditaan lapsen kehitystä ja oppimista koskevan pedagogisen tiedon siirtymisestä. Lapsen kanssa työskentelevien monialaisten asiantuntijoiden lasta koskeva tieto (lausunnot) siirtyvät huoltajien suostumuksella. Vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja mahdollisten muiden asiakirjojen siirtymisestä on lähettävällä taholla.

Yhteistyö siirtymässä kotoa varhaiskasvatukseen

Kunnalliseen varhaiskasvatukseen haetaan pääasiassa sähköisesti. Päätös lähetetään perheille sähköisesti, jonka jälkeen varhaiskasvatusjohtaja pitää palvelukeskustelun puhelimitse. Huoltaja on yhteydessä päiväkotiin sopiakseen tutustumisen ja aloituskeskustelun ajankohdan tulevan ryhmän aikuisten kanssa. Lapsi huoltajineen voi tutustua toimipisteen toimintaan 1–2 viikon ajan lapsen iästä ja kehityksestä riippuen.

Yhteistyö ja siirtymät varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussyksiköiden henkilökunta tekee paikallisesti yhteistyötä muun muassa supistetun toiminnan aikana ja tapahtumia järjestettäessä. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatussyksiköstä toiseen järjestetään tarvittaessa tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuu lapsen aiemman ja tulevan ryhmän opettajat, perhepäivähoitaja tai muu kasvattaja. Lapsen muuttaessa toiselta paikkakunnalta on tärkeää vaihtaa tietoja lapsen kehityksen ja oppimisen tuen takaamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (kopio, jos muutto toiselle paikkakunnalle) siirretään uuteen varhaiskasvatussyksikköön sekä monialaisten asiantuntijoiden lausunnot huoltajien suostumuksella.

Yhteistyö ja siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Esiopetuksessa hyödynnetään aiempaa tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja opinpolusta. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirretään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka pohjalta järjestetään tarvittaessa tiedonsiirtopalaveri. Ennen palaveria käydään vasun arviointikeskustelu huoltajien kanssa. Tiedonsiirtopalaverissa ovat mukana huoltajien lisäksi lapsen varhaiskasvatusryhmän opettaja, tuleva esikoulun opettaja ja tarvittaessa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Perhepäivähoidosta siirtyvistä lapsista pyydetään toimittamaan varhaiskasvatussuunnitelma esiopetusta varten. Vastuu tiedonsiirtopalaverin koolle kutumisesta on lapsen tulevalla esiopetuksen opettajalla tai tukea tarvitsevien lasten kohdalla erityisopettajalla. Tiedonsiirtolomake kotoa tuleville annetaan ensisijaisesti tulevien esikoululaisten tutustumisillassa keväällä, viimeistään esiopetuksen alkaessa.

Esiopetukseen siirretään lasten varhaiskasvatussuunnitelma sekä huoltajien luvalla tarvittavia monialaisia asiakirjoja ja lausuntoja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan lapsen

päättyessä esiopetuksen. Yleisten tiedonsiirtopalaverien lisäksi voidaan järjestää monialaisia asiantuntijaryhmiä, joissa voi olla mukana varhaiskasvatuksen opettajan, konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien lisäksi esimerkiksi psykologi ja muita lapsen kanssa työskenteleviä monialaisia asiantuntijoita.

Varhaiskasvatuksen arvoperusta

Karkkilan varhaiskasvatuksen arvoperusta on luotu yhteistyössä huoltajien, lasten ja henkilökunnan kesken. Siinä on huomioitu Karkkilan kaupungin arvot ja strategia sekä esiopetuksen ja perusopetuksen paikalliset opetussuunnitelmat. Karkkilan varhaiskasvatussyksiköissä käydään keskustelua yhteisistä arvoista ja ne tehdään näkyväksi yksikön toimintakulttuurissa ja sen kehittämisessä.

Varhaiskasvatusta suunnitellaan niin, että jokainen lapsi voi yksilönä ja omista lähtökohdistaan käsin inklusiivisin periaattein, osallistua toimintaan yhteisön jäsenenä. Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja myönteisen minäkuvan vahvistaminen ovat varhaiskasvatuksen lähtökohta. Leikki on varhaiskasvatuksen tärkein toimintatapa ja työtapa lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Leikkiympäristöt rakennetaan tukemaan lapsen leikin kautta oppimista, omien valintojen tekemistä sekä luovuuden vahvistamista. Karkkilassa painopisteenä on lapsen sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjaannuttaminen. Tavoitteena tunnetaitojen harjoittelussa on muodostaa jatkumo varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen.

Ihmisenä kasvamisessa pyrkimyksenä on sisäistää vastuullinen elämäntapa. Arjen ja oppimisen eri tilanteissa opetellaan ottamaan vastuuta omien valintojen, tekojen ja käyttäytymisen seurauksista. Kestävän kehityksen näkökulma huomioidaan esimerkiksi materiaalien valinnassa ja käytössä, unohtamatta luonnonmateriaalien hyödyntämistä.

Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön turvallisuuteen kiinnitetään huomiota. Kasvattajilla on tärkeä rooli luoda ryhmään turvallinen ilmapiiri, joka tukee oikeudenmukaisuutta, moninaisuuden ymmärtämistä ja tasa-arvoa. Esimerkiksi yhteisesti sovitut käytännöt, johdonmukaisuus toiminnassa sekä kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma tukevat näitä inklusiivisia periaatteita. Luottamuksellisilla ja pysyvillä vuorovaikutussuhteilla sekä kasvattajan aidolla läsnäololla lisätään turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksessa korostetaan yhteisöllisyyttä ja suvaitsevaisuutta, jossa kasvattajien esimerkki avoimen ja kunnioittavan suhtautumisen välittäjänä vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Lapsia otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin ikäänsä sopivalla tavalla. Avoin, luottamuksellinen ja rakentava yhteistyö perheiden kanssa sekä perheiden monimuotoisuus huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa rikkautena. Oppimisympäristöjä laajennetaan suunnitelmallisella yhteistyöllä kaupungin muiden toimijoiden kanssa sekä monialaisessa yhteistyössä.

Oppimiskäsitys

Paikallinen oppimiskäsitys pohjautuu huoltajien, lasten ja varhaiskasvatussyksiköiden kanssa yhteistyössä pohdittuihin näkökulmiin. Oppimista tapahtuu hoitopäivän kaikissa vuorovaikutustilanteissa, ja sitä tuetaan lapselle ominaisilla tavoilla arjessa oppimisympäristöjä ja mahdollisuuksia rakennettaessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tärkeä rooli oppimisen motivaation herättäjänä ja kaikille lapsille myönteisten tunnekokemusten mahdollistajana.

Oppimisen tukemista ohjaa lapsilähtöisyys ja lasten vahvuuksien hyödyntäminen. Leikin avulla oppiminen ja opittavan liittäminen lapsen aikaisempiin kokemuksiin on ensisijaista. Tärkeä merkitys on

myös monipuolisilla luovilla oppimistavoilla, eri aistien ja toiminnallisen oppimisen hyödyntämisellä sekä yhdessä oppimisella. Vahvaa itsetuntoa ja käsitystä itsestään oppijana tuetaan kannustamalla ja antamalla rakentavaa palautetta.

Lapset nähdään aktiivisina toimijoina yhdessä kasvattajien kanssa toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Myös perheille annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, esimerkiksi yhteisten teemapäivien tai tapahtumien järjestämisessä. Lapsia kannustetaan tuottamaan toiminnan toteutusehdotuksia ja toiminnassa huomioidaan lapsilta nousevat tarpeet ja kiinnostuksen kohteet.

Kasvatus, opetus ja hoito nähdään varhaiskasvatuksessa kokonaisuutena, jossa painopisteet muuttuvat eri ikäkausina, eri toimintamuodoissa ja eri lähtökohdista tulevilla lapsilla. Alle kolmevuotiailla lapsilla kasvatukselliset ja opeteltavat asiat nivoutuvat paljolti perushoidon tilanteisiin. Aikuisen tehtävänä on tunnistaa ja hyödyntää arjen hetkiä kasvatuksellisinä ja opetuksellisinä tilanteina. Lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi yhteistyö lasten huoltajien kanssa on hyvin tärkeää. Yksiköissä luodaan toiminnalle yhteiset periaatteet, joita arvioidaan säännöllisesti. Henkilöstön pedagogista asiantuntemusta vahvistetaan täydennyskoulutuksilla.

Laaja-alainen osaaminen

Karkkilassa varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelee, arvioi ja kehittää laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Havainnoinnin ja arvioinnin kokonaisuus muodostuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta, lapsen itsearvioinnista, tiimin ryhmävasusta sekä yksikön toimintasuunnitelmasta.

Ajattelun ja oppimisen taidot

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle sekä elinikäiselle oppimiselle. Tiedonhankinnan taidot, tiedon jäsentäminen sekä uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Kehittää lapsen taitoa jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä	<ul style="list-style-type: none"> • Tehdään ajattelua ja oppimista näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjata ja rohkaista lasta omaan ajatteluun	<ul style="list-style-type: none"> • Kuullaan lasten ajatuksia, annetaan tilaa ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle
<ul style="list-style-type: none"> • Rakentaa ja edistää lapsen luottamusta omaan osaamiseen	<ul style="list-style-type: none"> • Rohkaistaan lapsia olemaan lannistumatta • Iloitaan yhdessä onnistumisista
<ul style="list-style-type: none"> • Sallia erehtyminen ja kannustaa sinnikkyyteen sekä yrittämään uudelleen	<ul style="list-style-type: none"> • Opetellaan kannustamaan muita • Rohkaista lapsia kysymään ja tarvittaessa kyseenalaistamaan

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää kulttuurista osaamista sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan kuuntelemisen taitoja	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö toimii vuorovaikutuksen mallina
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan taitoa olla vuorovaikutuksessa erilaisissa tilanteissa	<ul style="list-style-type: none"> • Tutustutaan avoimesti toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin<ul style="list-style-type: none"> • Kielellisen ilmaisun tukena käytetään tukiviittomia ja kuvia
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan erilaisten näkemysten ymmärtämistä	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoitellaan toisen ihmisen asemaan asettumista<ul style="list-style-type: none"> • Harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja arjen tilanteissa
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan omaa ja muiden kulttuurisen taustan ymmärtämistä sekä kunnioittamista • Vahvistetaan luontevaa suhtautumista kulttuureihin	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoitellaan ristiriitatilanteiden selvittämistä<ul style="list-style-type: none"> • Opitaan ymmärtämään perheiden monimuotoisuutta ja erilaisia elämäntapomerkkejä.
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan tietoisuutta omasta yhteisöstä, kulttuuriperimästä sekä ympäristöstä	<ul style="list-style-type: none"> • Huomioidaan toiminnassa eri kulttuurien tavat esim. ruokailuissa ja juhlatilanteissa

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavasta mukaisia valintoja.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Tukea itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä	<ul style="list-style-type: none"> • Kannustetaan lapsia pyytämään apua ja annetaan apua sitä tarvittaessa. • Tuetaan ja kannustetaan itsenäiseen toimintaan esim. ruokailu- ja pukemistilanteissa<ul style="list-style-type: none"> • harjoitellaan lähiluonnossa ja liikenteessä toimimista
<ul style="list-style-type: none"> • Tukea turvataitojen harjoittelua	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjataan lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa omien tunteiden tunnistamista ja hallintaa	<ul style="list-style-type: none"> • Sanoitetaan tunteita, autetaan lasta tunteiden ilmaisussa sekä itsesäätelyssä
<ul style="list-style-type: none"> • Tukea vastuullisen elämäntavan oppimista, itsestä ja toisista huolehtimista	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan erilaisissa oppimisympäristöissä<ul style="list-style-type: none"> • kannustetaan liikkumaan päivittäin monipuolisesti sekä sisällä että ulkona

Monilukutaito

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä. Monilukutaidolla on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen arjessa, vuorovaikutuksessa sekä myös yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaidon sisällöt liittyvät kiinteästi ajattelun ja oppimisen sisältöihin.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja.	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetään erilaisia asioita ja esineitä yhdessä
<ul style="list-style-type: none"> • Laaja tekstikäsitys: Vahvistetaan lasten kuva-, numero, medialukutaitoja	<ul style="list-style-type: none"> • Tutustutaan erilaisiin tekstimaailmoihin, esim. digitaalisissa ympäristöissä, sanomalehdissä, kuvakirjoissa ja lasten tuotoksissa
<ul style="list-style-type: none"> • Luodaan valmiuksia peruslukutaidolle	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön rooli ja malli on merkityksellinen rikkaan tekstiympäristön luomisessa
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan kriittisen ajattelun taitoja henkilöstön tuella	<ul style="list-style-type: none"> • Innostetaan lapsia tutkimaan, tuottamaan ja käyttämään erilaisia viestejä.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa digitaalista osaamista	<ul style="list-style-type: none"> • Digitaalisia välineitä hyödynnetään leikeissä, dokumentoinnissa, peleissä, tutkimisessa ja liikkumisessa
<ul style="list-style-type: none"> • Edistää lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja	<ul style="list-style-type: none"> • Annetaan mahdollisuus harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden kanssa digitaalisilla välineillä, esim. valokuvaus
<ul style="list-style-type: none"> • Digitaalisten välineiden monipuolinen, vastuullinen ja turvallinen käyttö	<ul style="list-style-type: none"> • henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisissa ympäristöissä

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot ovat demokraattisen toiminnan ja kestävän tulevaisuuden perusta.

Toiminnan tavoitteet:	Toiminta:
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa oikeutta tulla kuulluksi	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö huolehtii, että jokaista lasta kuullaan ja jokainen saa osallistua ja vaikuttaa omalla tavallaan
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa lapsen osallisuutta omaan elämään vaikuttavissa asioissa	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoitellaan ja tuetaan omien päätösten tekemistä
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa lasten arvostavaa kohtaamista, kuulemista ja aloitteisiin vastaamista	<ul style="list-style-type: none"> • Lapset otetaan aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa lapsen minäkuva, itseluottamusta ja sosiaalisia taitoja	Luodaan kannustava ja positiivinen ilmapiiri ryhmään
<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa taitoja ymmärtää yhteisiä sääntöjä ja sopimuksia	<ul style="list-style-type: none"> • Pohditaan yhdessä toimintatapoja, ohjeita ja sääntöjä

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

3.4 Karkkilan kaupunki

Karkkilassa varhaiskasvatuksen inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämistä toteutetaan pitämällä toimintakausittain esihenkilöiden johdolla varhaiskasvatusyksiköiden omia ja yhteisiä arviointi- ja suunnittelupäiviä. Henkilöstö suunnittelee ja arvioi yksikön ja ryhmän toimintaa ja toimintakulttuuria säännöllisesti. Toiminta edellyttää myös välitöntä arviointia ja tarpeen mukaan toiminnan muuttamista. Lisäksi järjestetään säännöllisesti yhteisiä varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisia palaveria, joissa suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan pedagogista toimintaa.

Kehittämistä ja arviointia tapahtuu päivittäin varhaiskasvatuksen arjessa huomioiden lasten ja huoltajien näkökulmia. Näkemyksiä kartoitetaan myös tekemällä esimerkiksi kyselyitä sekä toimintavuoden alkaessa että päättyessä. Vanhempainillat voidaan rakentaa yhteisille teemoille ja toimintamalleille, jotka tukevat vanhempien mahdollisuutta osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vanhempainiltojen toteutuksessa voidaan hyödyntää myös sähköisiä alustoja.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Lasten kanssa työskentelyä ohjaa aito osallistuva läsnäolo myönteisessä ja kannustavassa ilmapiirissä. Aikuiset ovat kiinnostuneita lasten asioista ja toiminnasta sekä osallistuvat aktiivisesti toimintaan yhdessä lasten kanssa; yhdessä toimitaan, opitaan ja onnistutaan. Lasten mielipiteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Karkkilassa yhdessä sovittuja pedagogisen toiminnan tavoitteita arvioidaan monipuolisin menetelmin kuten pedagogiset palaverit, tiimipalaverit, kehityskeskustelut, yksikön suunnittelupäivät ja työn kehittämisisillat. Henkilökunnan ammattiosaamista tuetaan ja kehitetään täydennyskoulutuksella. Henkilökunnan erityistaitoja ja paikallisten toimijoiden osaamista hyödynnetään.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikki ja leikillisuus ohjaavat oppimisympäristöjen ja toiminnan suunnittelua varhaiskasvatuksessa. Ne muodostavat inklusiivisen toimintakulttuurin ytimen. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa luodaan edellytykset monipuoliselle leikille ja vuorovaikutukselle sekä luovuudelle ja mielikuvitukselle. Leikki nähdään tärkeänä osana myös lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta, jossa heille tarjoutuu mahdollisuus oppia ja kokea yhdessä. Vuorovaikutustaitoja tuetaan erilaisten tunnetaitomateriaalien avulla.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri rakennetaan siten, että se tukee lasten osallisuutta omaan toimintaan ja oppimiseen. Lasten osallisuutta tukevaa toimintaa voivat olla esim. lastenkokoukset ja erilaiset arjen pienet työtehtävät, joiden avulla lapset voivat harjoitella yhteisen vastuun kantamista. Pienryhmissä toimiminen on keskeinen osa varhaiskasvatuksen toimintaa. Tällöin voidaan huomioida paremmin lasten yksilöllinen kehitys vahvuuksineen ja tuen tarpeineen.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatuksen toiminnassa huomioidaan ryhmässä mahdollisesti olevia eri kulttuureja. Yhteistyössä näiden perheiden kanssa voidaan tutustua heidän kulttuuriinsa ja tapoihinsa esimerkiksi erilaisten teemojen ja projektien yhteydessä. Lisäksi oppimisessa hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa. Paikalliseen perinteeseen tutustutaan mm. tekemällä retkiä museoihin ja järjestämällä erilaisia teemapäiviä.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Paikallisesti varhaiskasvatuksessa korostetaan sosiaalisia taitoja ja hyviä käytöstapoja. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelussa käytetään tukena valmiita opetusohjelmia. Arjen eri tilanteissa harjoitellaan aikuisen tuella ja ohjauksessa kaveruutta, toisten huomioon ottamista, tunteiden tunnistamista ja hallintaa sekä itsesätelytaitoja. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma liitetään osaksi yksikön toimintasuunnitelmaa ja se laaditaan kaikkiin toimintayksiköihin. Sen laatiminen edellyttää tietoisuutta kiusaamisilmiöstä sekä yksikön yhteistä keskustelua aiheesta, joten sen käydään vuosittain läpi yksikössä. Ryhmät voivat laatia ryhmäkohtaisen suunnitelmansa, mikäli ryhmässä on tarpeita, joihin yksikkökohtainen suunnitelma ei vastaa tai on riittämätön. Ryhmäkohtaisessa suunnitelmassa otetaan huomioon niin koko lapsiryhmän ominaisuudet kuin lasten yksilölliset piirteet. Monipuolinen liikunta on keskeisellä sijalla varhaiskasvatuksessa. Luontoa ja lähiympäristön liikuntamahdollisuuksia hyödynnetään aktiivisesti. Karkkilassa on hyvät mahdollisuudet kokeilla perinteisiä lajeja esimerkiksi luistelua ja hiihtoa. Liikunta pienissäkin tiloissa mahdollistetaan. Liikuntakasvatuksessa hyödynnetään paikallisten liikuntatoimijoiden osaamista.

Oppimisympäristöt

Karkkilan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ovat kunnalliset sekä yksityiset päiväkodit että perhepäivähoito. Karkkilassa esikoulut toimivat koulujen yhteydessä. Päiväkodit sijaitsevat lähellä toisiaan, mikä mahdollistaa yksiköiden välisen sujuvan yhteistyön. Tällöin myös tiloja voidaan hyödyntää yhteistyössä eri yksiköiden välillä.

Luontoa, lähiympäristöä ja paikallista kulttuuritarjontaa hyödynnetään aktiivisesti. Huolellisella suunnittelulla varmistetaan oppimisympäristöjen sujuva käyttö lapsiryhmän tarpeiden mukaan

pienissäkin tiloissa. Tehdyn toiminnan suunnitelman ja oppimisympäristön tulee joustaa ja muuntua arjen tilanteissa tarvittaessa. Lasten mielipiteitä huomioidaan oman oppimisympäristönsä ja leikkipaikkojensa suunnittelussa. Oppimisympäristöjen toimivuutta arvioidaan säännöllisesti toimintakauden aikana lasten ja henkilökunnan tarpeiden mukaan.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehdään tiivistä ja avointa yhteistyötä, joka perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja luottamukseen. Lapsen etu on yhteistyön lähtökohtana. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus ja eri kulttuuritaustat. Henkilöstön kannustava ja myönteinen palaute lapsen kasvusta ja kehityksestä arjen yhteistyössä vahvistavat kasvatusyhteistyötä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyössä hyödynnetään myös sähköisiä viestintävälineitä, jotka osaltaan mahdollistavat huoltajien osallistumisen ja vaikuttamisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Huoltajille järjestetään yksiköissä mahdollisuus osallistua ryhmän toiminnan, yhteistyön ja mahdollisten tapahtumien suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Vanhempainillat, perheillat jonkin teeman ympärillä tai muut yhteistyötempaukset yksiköissä vahvistavat yhteisöllisyyttä. Huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä saadaan päivittäistä palautetta, jonka pohjalta voidaan suunnitella ja kehittää varhaiskasvatustoimintaa. Lisäksi toimintaa voidaan arvioida erilaisten kyselyiden ja kartoitusten avulla.

Monialainen yhteistyö

Paikallisesti varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä kaupungin ja yksityisten toimijoiden eri yksiköiden välillä. Yhteistyön merkitys korostuu lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen tai siirtyessä varhaiskasvatuksesta toiseen sekä lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Lisäksi varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat kaupungin muut sivistyspalvelujen tuottajat (opetustoimi, liikuntatoimi, museo, kirjasto) kuin myös yhdistykset, järjestöt, seurakunta, poliisi ja palolaitos. Suunnitelmallista yhteistyötä tehdään yksikön toimintasuunnitelmaan kirjatulla tavalla.

Monialaista yhteistyötä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yksiköissä toimintasuunnitelmaan kirjatulla tavalla. Monialaisen yhteistyön lähtökohtana ovat lapsen etu ja tarpeet. Yhteistyötä ja konsultaatiota toteutetaan suunnitellusti ja erityisesti huolen herätessä neuvolan, lastensuojelun, perusturvakuntayhtymä Karviaisen sekä tarvittaessa erikoissairaanhoidon kanssa. Neuvolan laajaan terveystarkastukseen 4-vuotiaille toimitetaan huoltajan suostumuksella lapsen kasvun ja kehityksen arviointilomake. Tieto tarkastuksesta tulee neuvolasta myös varhaiskasvatukseen huoltajan suostumuksella. Erikseen sovitulle ikäryhmälle toteutetaan hyvinvointikysely lapsen syntymäpäivän tienoilla. Hyvinvointikyselyyn vastaavat lapsen huoltaja, ryhmän opettaja sekä tiimin jäsen.

Lapsen tuen tarpeet havaitaan ja otetaan puheeksi huoltajien kanssa jo varhaisessa vaiheessa. Huolen herätessä tehdään yhteistyötä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa ja mietitään yhdessä keinoja lapsen tukemiseksi ryhmässä. Tarvittaessa varhaiskasvatushenkilöstö voi tehdä lähetteen yhteistyössä huoltajien kanssa psykologin, puheterapeutin tai toimintaterapeutin arvioon ja saada sitä kautta tarvittavaa tukea. Kyseisiä tahoja voidaan myös konsultoida huoltajan luvalla.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.7 Karkkilan kaupunki

Toiminnan ja suunnittelun periaatteet

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat koko varhaiskasvatuksen suunnittelua, toimintaa, toteutusta ja arviointia. Kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma toimii tukena ja ohjenuorana päivittäiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat puolestaan antavat toiminnan painopisteet. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen ikä- ja kehitystaso sekä lasten mielenkiinnon kohteet. Toimintakauden alussa ja aikana kysytään huoltajilta yhteistyötoiveita ja toiveita toiminnan sisällöstä ja hyödynnetään huoltajien erityistaitoja toiminnan rikastuttamiseksi mahdollisuuksien mukaan.

Toiminnan suunnittelun seuranta ja arviointi

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetään toimintakauden alussa suunnittelupäivä, jossa mietitään ja suunnitellaan tulevan toimintakauden tavoitteita. Henkilöstölle pidetään yhteisiä "pedagogisia kahviloita" vasun teemoista kaksi kertaa toimintakaudessa. Yksikön toimintasuunnitelmiin kirjataan toiminnan tavoitteet toimintakaudeksi ja ryhmäkohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin tarkemmin ryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun periaatteet. Näitä arvioidaan keväisin arviointipalaverissa.

Ryhmiä opettajat suunnittelevat ryhmän pedagogista toimintaa viikoittain varatun suunnitteluajan mukaisesti. Suunnitteluajaa on mahdollista käyttää työajan ulkopuolella sovituksi. Opettajilla on vastuu vasun tavoitteiden mukaisen toiminnan suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista, lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnasta yhteistyössä ryhmän muun kasvatushenkilökunnan kanssa, ja heidän vastuullaan on myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen pitäminen. Riittävä henkilökunta takaa tavoitteellisen toiminnan.

Karvin varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset –asiakirja ohjaa toiminnan arviointia varhaiskasvatuksessa. Henkilökunta arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti talon palaverissa ja tiimipalaverissa. Työntekijän ja tiimin itsearviointia käydään läpi tiimipalaverissa viikoittain sekä kehityskeskusteluissa puolivuositain. Huoltajat arvioivat kuluksen kauden toimintaa ovensyykyselyissä sekä palautelomakkeella. Lasten kanssa opetellaan toiminnan suunnittelun ja toteutumisen arviointia esim. lasten kokouksissa. Lapsen kehityksen ja oppimisen jatkumo taataan tiedonsiirtopalaverissa, jotka tehdään aina lapsen siirtyessä yksiköstä/ryhmästä toiseen tai esiopetukseen. Niissä siirretään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjatut asiat tiedoksi ryhmän opettajalle.

Lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomiointi toiminnan suunnittelussa

Karkkilassa on lähtökohtana lapsi ja lapsilähtöisyys. Sensitiivinen ja lämmin vuorovaikutus on perusta osallisuuden kokemukselle, joten siihen kiinnitetään huomiota kaikissa ryhmän vuorovaikutussuhteissa (lapset, henkilökunta, huoltajat). Jokaista lasta kuullaan ja kaikki huomioidaan tasa-arvoisesti inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Ketään ei jätetä ryhmän ulkopuolelle. Pienryhmätoiminta, kuvatuki ja lasten kokoukset ovat käytössä joka yksikössä toimintasuunnitelmiin kirjatulla tavalla. Kasvatukselliset ja opeteltavat asiat nivoutuvat myös arjen perushoitotilanteisiin. Lasten ideoiden mukaan suunnitellaan toimintaa. Lapsen henkilökohtaisessa vasussa otetaan huomioon yksilölliset tarpeet ja toiminnan suunnittelu sen mukaan.

Pedagoginen dokumentointi

Lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisen pohjana on jatkuva havainnointi ja dokumentointi, joita tehdään yhdessä huoltajien ja ryhmän henkilökunnan kanssa. Aloituskeskustelu ennen hoidon aloittamista ja päivittäiset keskustelut huoltajien kanssa luovat pohjan avoimelle ja turvalliselle yhteistyölle. Lapsen toiminnan havainnoinnin dokumentteina ovat esimerkiksi muistiinpanot, valokuvat tai videot lapsen arjesta, leikkitalanteista tai sosiaalisista suhteista. Muita dokumentoinnin tapoja ovat esimerkiksi 4-vuotiskaavake, viskarikansio (5v lapset), lasten haastattelut / itsearviointit, konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan tekemät testit ja monialaisten palaverien muistiot. Lapsen kanssa palataan hänen dokumentteihinsa omasta kasvusta ja kehityksestä toimintavuoden aikana säännöllisesti.

Varhaiskasvatuksessa toimintaa kehitetään ja ammatillista osaamista laajennetaan arvioinnin pohjalta. Pedagogisen toiminnan arviointia tehdään esimerkiksi ryhmäkohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia arvioimalla ja ryhmän toimintaa videoimalla tai valokuvaamalla. Yksikköpalaverit ja yksiköiden väliset palaverit ovat osa arviointia. Huoltajille suunnatut palautekyselyt ja niistä saadut tulokset ovat osa dokumentointia ja toiminnan kehittämistä.

Monipuoliset työtavat

Tärkein työtapa on leikki. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsella on aikaa leikkiä, harjoitella ja oppia omaan tahtiin. Ryhmässä luodaan hyvä vuorovaikutus- ja keskustelukulttuuri sekä lapsen itsetuntoa tukevat arjen käytänteet. Oppimista tapahtuu leikin lomassa ja leikkitalanteita luomalla, siksi aikuisen mukana olo leikissä on tärkeää. Pedagogisiin mahdollisuuksiin eri arjen tilanteissa tartutaan sensitiivisesti.

Henkilöstö mahdollistaa lapsen aktiivisen osallistumisen, tutkimisen, kokeilemisen ja tiedon hankinnan oppimisympäristöä muokkaamalla. Pienryhmiä jaettaessa huomioidaan lasten taidot, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Lapselle luodaan ryhmän tiloissa ja toiminnassa mahdollisuus myös rauhoittumiseen ja yksin toimimiseen. Lasten osallisuudesta huolehditaan ottamalla lapset mukaan toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja arviointiin.

Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon leikki, oppiminen, lasten kiinnostusten kohteet, yhteisöllisyys, kiireettömyys sekä yksilöllinen tuki. Lasten ongelmanratkaisutaitoja tuetaan antamalla tilaa ja aikaa ratkaista arjessa syntyneitä pulmatilanteita itse ja erilaisten tehtävien avulla. Tieto- ja viestintäteknologian käyttöä kehitetään ja se otetaan osaksi arkea.

Leikki

Karkkilassa korostetaan varhaiskasvatuksessa leikin tärkeyttä toiminta- ja työtapana. Varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota leikkitalojen ja välineiden monipuolisuuteen ja turvallisuuteen. Tiloja hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti esimerkiksi leikkien jakamisessa. Tilojen suunnitelmallisella käytöllä, joustavalla päiväjärjestyksellä ja vaihtelevilla leikkiryhmillä sekä lasten mielenkiinnon kohteita hyödyntäen mahdollistetaan pitkäkestoinen leikki.

Henkilökunta havainnoi lasten leikkiä ja kunkin lapsen yksilöllisiä leikin kehitysvaiheita suunnitellessaan ryhmän leikkipedagogiikkaa. Leikkiä havainnoidaan olemalla aktiivisesti läsnä leikkitalanteissa. Havainnot dokumentoidaan osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Aikuinen on mukana ohjaamassa ja rikastuttamassa lasten leikkiä. Leikin ja leikillisyyden avulla harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Ristiriitatilanteissa aikuinen toimii lasten tukena, jolloin toimitaan Kiusaamisen puuttumisen ja ehkäisyn -suunnitelman mukaisesti.

Lapsen osallisuus huomioidaan leikkiä ja leikkiympäristöjä suunniteltaessa ja muokattaessa. Lasten mielikuvitukselle ja luovuudelle annetaan tilaa ja lasten mielenkiinnon kohteita kartoitetaan esimerkiksi lasten kokouksissa. Pienryhmät, erilaiset leikkiryhmät ja leikkitaulut tukevat lasten tasapuolista osallistumista leikkiin. Leikkiryhmät voivat olla lasten itse tai aikuisen muodostamia ryhmiä joko ohjatussa tai vapaassa leikissä. Digitaalisia välineitä pyritään hyödyntämään leikeissä mahdollisuuksien mukaan. Leikkiympäristöjä ja leikkipedagogiikkaa arvioidaan yksiköissä varhaiskasvatusympäristön arviointilomakkeen avulla. Syksyn suunnittelupäivässä valitaan kehittämiskohteita ja keväisin tiimin kehityskeskustelussa arvioidaan tavoitteiden toteutumista.

Oppimisen alueet

Kielen rikas maailma

Kielitietoisuus

Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan kommunikointitaitoja kaikissa arjen tilanteissa. Tilanteita sanoitetaan aina perushoitotilanteista lähtien. Tutkimisen kohteena ovat kaikki ryhmän lapsilla käytössä olevat kielet. Menetelminä voi olla satujen lukeminen, tarinankerronta, sadutus, loruttelu, kirjainten bongaus ympäristöstä, vierailut ryhmiin, tervehdykset, eri murteisiin tutustuminen ja erilaisten kielellisten sovellusten käyttö. Lapsille annetaan malleja kielen käyttämisestä ilmaisun välineenä eri tilanteisiin sopivilla tavoilla, esimerkiksi huomioimalla, mikä on kohteliasta puhetta. Kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä perheiden lukuinnostuksen vahvistamiseksi Elämyspolku- mallin mukaisesti. Kaikki toimipisteet voivat tilata valitsemillaan aiheilla kirjalaatikon yhteisökortilla, Kettuaiheinen satutunti pidetään 5-vuotiaille kirjastossa syksyisin ja Kirjaleikki eskareille pidetään kirjastossa keväisin.

Kielelliset taidot ja valmiudet

Varhaiskasvatuksessa lapsen kielen kehitystä tuetaan tietoisesti kielellistä muistia ja sanavarastoa vahvistaen. Muun muassa säännöllisen satujen kuuntelun, sadutuksen ja kielijumpan kautta. Ryhmissä huolehditaan siitä, että monipuolista kirjallista materiaalia on helposti lasten saatavilla herättämään lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kirjoitettuun kieleen. Lapsille mahdollistetaan osallistuminen toiminnan suunnitteluun esimerkiksi pitämällä säännöllisesti lasten kokouksia. Kokouksissa lapset harjoittelevat hyvien tapojen mukaista, vastavuoroista kommunikointia sekä lasten että aikuisten kanssa. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Kokousten avulla lapset voivat muun muassa vaikuttaa toiminnan sisältöihin. Toiminnan pedagogisessa suunnittelussa otetaan huomioon lasten toiveet, jotka sisällytetään oppimisen eri osa-alueisiin.

Kielellinen identiteetti

Vaihtoehtoisia kommunikointitapoja käytetään kielellisen ilmaisun ja ymmärtämisen tukena. Tärkeintä lapselle arjessa on osallisuuden tunne, ja sitä tuetaan etsimällä sopiva kommunikoinnin keino yksilöllisesti. Vuorovaikutuksessa henkilökunta huomioi riittävän lyhyet ohjeet ja kommunikointia tukevat apukeinot. Kuvien käyttö on keskeinen osa arkea. Myös tukiviittomia käytetään mahdollisuuksien mukaan.

Ilmaisun monet muodot

Musiikillinen ilmaisu

Karkkilan varhaiskasvatusyksiköissä musisoidaan niin pienemmissä kuin isommissa ryhmissä. Karkkilaissa hyödynnetään paikallista musiikkitarjontaa mahdollisuuksien mukaan, esimerkiksi käymällä konserteissa ja tekemällä yhteistyötä eri musiikillisten tahojen kanssa. Lapsille annetaan mahdollisuuksia esiintymistilanteisiin eri rooleissa niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin juhlatilaisuuksissakin. Musiikkia hyödynnetään aktiivisesti osana muita oppimisen kokonaisuuksia,

esimerkiksi huomioimalla monipuolisesti lauluvalikoimissa eri aihealueet ja yhdistämällä esimerkiksi musiikkia liikuntaan, tunneilmaisuun sekä kädentaitotöiden toteuttamiseen.

Kuvallinen ilmaisu

Karkkilassa on tarjolla hyvä mahdollisuus yhteistyöhön eri tahojen kanssa kuten kirjasto (taidenäyttelyt), kuvataidekoulu ja työnväenopisto. Lisäksi Karkkilassa lasten kanssa toteutetaan monipuolisesti kuvallista ilmaisua ja käytetään laajasti erilaisia materiaaleja ja työvälineitä. Kierrätys- ja luonnonmateriaaleja hyödynnetään luovasti osana muita materiaalikokeiluja. Ryhmissä huomioidaan, että lapsilla on mahdollisuuksia toteuttaa omia suunnitelmiaan helposti saatavilla olevien materiaalien avulla.

Suullinen ja kehollinen ilmaisu

Suullisessa ja kehollisessa ilmaisussa erilaisten esiintymiskokemusten lisäksi tuetaan ja kannustetaan lapsia itseilmaisuun erilaisissa leikeissä. Menetelminä voidaan käyttää muun muassa sadutusta, loruja, runoja ja kirjojen lukemista. Teatterin eri muotoihin voidaan tutustua, esimerkiksi pöytä-, nukke- ja varjoteatterin keinoin. Myös paikallinen teatterikulttuuri huomioidaan mahdollisuuksien mukaan. Lapsia rohkaistaan omien mielipiteiden kertomiseen ja toisten kuuntelemiseen yhteisissä päivittäisissä keskusteluissa esimerkiksi aamupiireissä ja lastenkokouksissa. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan säännöllisesti draaman ja ilmaisun keinoin.

Käsityöllinen toiminta

Käsityöllisessä toiminnassa harjoitellaan suunnittelutaitoja, luovaa ongelmanratkaisua, hienomotorisia taitoja, muotoilua ja eri tekniikoiden tuntemusta. Työtapoina käytetään muun muassa muovailua, ompelua ja lapsiryhmälle soveltuvia teknisen ja tekstiilityön työtapoja. Tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, tekemisen ja kokemisen iloa. Lapsille annetaan mahdollisuus ideoida, suunnitella ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Suunnittelussa voidaan huomioida paikalliset käsityöperinteet.

Minä ja meidän yhteisömme

Sosiaaliset taidot

Lapsia ohjataan tunnistamaan ja käsittelemään tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja toista kunnioittavasti, vastuullisesti ja ratkaisemaan ristiriitatilanteita. Tutut tilanteet ja omat kokemukset antavat lähtökohdan laajemmallekin eettiselle pohdinnalle. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelussa hyödynnetään valmiita opetusmateriaaleja.

Ettinen ajattelu

Lapsia ohjataan pohtimaan ja keskustelemaan ystäväydestä ja toisten kunnioittamisesta esimerkiksi yhdessä ryhmän sääntöjen laatimisen, roolileikkien ja musiikin sekä hyvien tapojen kuten vuoron odottamisen, toisen auttamisen sekä anteeksi pyytämisen avulla.

Mediakasvatus

Lasten aktiivista roolia yhteisössä vahvistetaan esimerkiksi pitämällä lasten kokouksia. Ajankohtaisia ja lapsia kiinnostavia teemoja käsitellään ja syvennetään lasten kanssa keskustellen sekä eri medioita hyödyntäen. Samalla harjoitellaan mediakriittisyyttä. Mediakasvatuksen avulla vahvistetaan lasten monilukutaitoa.

Katsomuskasvatus

Lapset tutustuvat erilaisiin tapoihin ja oppivat kunnioittamaan kaikkia katsomuksia ja perinteitä. Katsomuskasvatus näkyy vuoden aikana arjen asioissa, juhlissa ja tapahtumissa kuten mahdollisuutena

osallistua joulu- ja kevätkirkkoihin. Lähtökohtana on huoltajien kanssa sovitut käytännöt. Lapsen minäkuvan ja itsetunnon vahvistamisella on keskeinen rooli katsomuskasvatuksessa.

Lähiyhteisön ja – ympäristön menneisyys ja tulevaisuus

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan paikalliseen historiaan ja kulttuuriin oman perheen henkilöhistorian kautta. Mennyttä elämäntapaa voidaan tarkastella esimerkiksi perinneleikkien, laulujen, valokuvien, esineiden ja kirjallisuuden avulla hyödyntäen ilmaisun eri keinoja. Lisäksi tehdään vierailuja erilaisiin kulttuurikohteisiin. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan myös juhlapyhiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Yhteistyö lasten huoltajien ja muun lähipiirin kanssa rikastuttaa opetusta.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Ympäristökasvatus

Karkkilassa luonto on lähellä, ja sitä hyödynnetään varhaiskasvatuksessa monipuolisesti. Lähiluontoon ja rakennettuun ympäristöön tutustutaan esimerkiksi liikkumalla, leikkimällä, tutkimalla ja ilmaisun keinoin. Liikkumalla usein luonnossa opitaan ymmärtämään ja kunnioittamaan luontoa ja näkemään oman toimintansa vaikutuksen ympäristön hyvinvointiin. Kierrätyksen ja lajittelun toteuttaminen on oleellinen osa ympäristökasvatusta. Kierrätys- ja luonnonmateriaalia hyödynnetään mm. askartelussa. Alueellisen jätehuollon kanssa voidaan tehdä yhteistyötä.

Matemaattinen ajattelu

Matemaattinen ajattelu liittyy kaikkeen toimintaan varhaiskasvatuksessa ja siinä korostuu oppimisen ja oivaltamisen ilo. Oppimisympäristö rakennetaan siten, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia tutkia matemaattisia käsitteitä ja ilmiöitä. Lasta autetaan huomaamaan ja löytämään matematiikkaa kaikkialla ympärillämme. Vertailua, luokittelemista ja laskemista harjoitellaan arkielämän tilanteissa leikinomaisesti ja toiminnallisesti lapsille tuttuun ja heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla esimerkiksi pelit, leikit, lorut, laulu, liikunta ja rakentelu.

Teknologiakasvatus

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan teknologisia ratkaisuja, niiden ominaisuuksia ja toimivuutta sekä sitä, miten ne vaikuttavat arjessa. Oppimisympäristössä huomioidaan rakentelun, pulmanratkaisun ja laitteiden kokeilun mahdollistaminen kasvattajan ohjauksessa. Teknologian tuomia muutoksia arjessa voidaan havainnollistaa myös tutustumalla kotiseudun historiaan ja vanhaan elämäntapaan.

Kasvan, liikun ja kehityn

Fyysinen aktiivisuus

Liikunnan suunnittelussa otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet ja mahdollistetaan lapsille osallistumisen ja onnistumisen tunteet. Karkkilassa varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksessa hyödynnetään oman lähiympäristön liikuntamahdollisuuksia (päiväkodin piha, urheilukentät, liikuntasalit, leikkipuistot) sekä rakennetun että luonnon ympäristön suhteen. Toiminnassa huomioidaan mahdollisuus päivittäiseen omaehtoiseen sekä ohjattuun liikkumiseen sisällä ja ulkona. Lisäksi lapsille tarjotaan erilaisia liikuntaelämyksiä hyödyntämällä mahdollisuuksien mukaan paikallista seurayhteistyötä sekä Karkkilan luonnon retkeilymahdollisuuksia. Liikuntakasvatuksessa huomioidaan eri vuodenaikoihin liittyvä kausiliikunta, esimerkiksi luistelu ja hiihto. Liikuntaa hyödynnetään aktiivisesti osana muita oppimisen kokonaisuuksia ja tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia toiminnalliseen oppimiseen.

Keväällä 2019 alkoi Karkkilan kaupungin varhaiskasvatuksen ja liikuntapalveluiden yhteinen Puuskutusta päivään –hanke, jonka tavoitteena on toimintakulttuurin aktivoiminen. Hanketta pilotoitiin keväällä 2019 ensin yhdessä päiväkodissa, josta se laajeni kaikkiin päiväkoteihin ja

tavoitteena on luoda siitä pysyvä toimintamalli varhaiskasvatukseen. Jokaisessa ryhmässä on liikuntavastaava, joista koostuu säännöllisesti liikuntapalveluiden organisoima liikuntatiimi. Lisäksi päiväkodin johtajat ja varhaiskasvatusjohtaja kokoontuvat säännöllisesti liikuntakoordinaattorin ja liikunta –ja nuorisopäällikön kutsusta.

Ruokakasvatus

Ruokailusta pyritään luomaan mahdollisimman kiireetön ja positiivinen ilmapiiri. Lapsia ohjataan hyviin tapoihin ruokailutilanteissa ja tutustutaan eri makuihin ja ruokiin. Omatoimisuuteen ohjataan esim. antamalla lasten annostella ruokansa itse. Paikalliseen ruokakulttuuriin voidaan tutustua esimerkiksi toriretken yhteydessä.

Terveys ja turvallisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta varhaiskasvatuksessa korostetaan sosiaalisten ja tunnetaitojen merkitystä. Kaveruutta ja toisten huomioonottamista harjoitellaan säännöllisesti sekä arjen tilanteissa että ohjatuksi hyödyntäen esimerkiksi jotakin valmista tunnetaitomateriaalia. Samalla pyritään ennaltaehkäisemään mahdollista kiusaamista ja puuttumaan siihen ajoissa. Lapsia ja perheitä kannustetaan pohtimaan liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä.

Varhaiskasvatuksessa korostetaan päivittäisen ulkoilun merkitystä säästä riippumatta. Turvallista liikkumista harjoitellaan lähiympäristössä ja liikenteessä huomioimalla liikkumisen säännöt ja psyykkiset ja fyysiset vaaratilanteet. Turvallisuuskasvatuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paikallisia turvallisuusalan toimijoita, esimerkiksi pelastuslaitosta ja poliisia. Lapsen turvallisuuden tunnetta tuetaan ryhmässä eri keinoin ohjaamalla ja rohkaisemalla pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Karkkilassa huomioidaan eri kieli- ja kulttuuriryhmät tasavertaisina kuntalaisina varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusta annetaan suomen kielellä. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamisen lähtökohtana myös maahanmuuttajalasten kohdalla ovat lasten ja perheiden tarpeet sekä keskinäiseen luottamukseen ja kunnioitukseen perustuva kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö, jolla tuetaan lasta ja hänen perhettään. Tarvittaessa käytetään tulkkauspalveluita.

Kotouttamisen alkuvaiheessa maahanmuuttajalasten tilanne arvioidaan tapauskohtaisesti. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ryhmän opettaja suunnittelee ja järjestää maahanmuuttajalasten kotoutumiseen liittyviä tukitoimia käytössä olevien materiaalien avulla. Kasvatushenkilöstö ja huoltajat laativat yhdessä jokaiselle lapselle oman varhaiskasvatussuunnitelman, jossa omana välilehtenään on s2-suunnitelma (suomen kielen opetukseen, oman äidinkielen vahvistamiseen sekä identiteetin ja itsetunnon vahvistamiseen kirjatut toimenpiteet). Tarvittaessa konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta voi hyödyntää suunnitelmaa tehdessä.

Kotouttamisohjelmaan on kirjattu kolme tavoitetta ja toimenpidettä maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa.

1. Maahanmuuttajalapsen suomen kielen oppimista tuetaan varhaiskasvatuksessa. Maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen suomen kielen oppimista tukevat toimenpiteet, jotka toteutetaan suunnitellusti. Toteutumisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja tarvittaessa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja.
2. Maahanmuuttajaperheiden vanhemmuutta tuetaan tiiviillä yhteistyöllä. Lapsen varhaiskasvatuskeskustelut käydään tulkin avustuksella. Maahanmuuttajaperheiden tavat ja kulttuuri huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa. Toteutumisesta vastaa ryhmän kasvatushenkilöstö.

3. Maahanmuuttajaperheiden kotoutumista tuetaan tarjoamalla heille joustavasti tarpeita vastaavia varhaiskasvatuspalveluja. Maahanmuuttajaperheiden varhaiskasvatuspalveluiden tarve kartoitetaan ja palvelut suunnitellaan tapauskohtaisesti. Toteutumisesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja.

5. Tuki varhaiskasvatuksessa

5.7 Karkkilan kaupunki

Kaikki lapset tarvitsevat kasvussaan ja oppimisessaan yksilöllistä tukea. Karkkilassa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti ensisijaisesti lapsen omassa varhaiskasvatusyksikössä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä hänen siirtämistään toiseen ryhmään tai yksikköön. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen määrä ja vahvuus vaihtelevat lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Karkkilassa on kaksi konsultoivaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Varhaiskasvatusryhmän henkilöstö on yhteydessä huoltajaan heti, kun herää huoli kehityksen tai oppimisen haasteista tai lapsen hyvinvoinnista.

Huoltajat otetaan mukaan tuen suunnitteluun heti alkuvaiheessa ja heitä pyydetään osallistumaan lapsen asioita käsitteleviin palavereihin. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön. Lapsen tuen tarpeen kasvaessa huoltajille järjestetään kuulemistilaisuus, jossa tulee huomioida, että huoltaja on ymmärtänyt mihin tuen päätöksellä pyritään. Päiväkodin johtaja lähettää huoltajille kutsun kuulemiseen sekä esitetytyn vasulomakkeen suojattuna sähköpostina tai postissa. Päiväkodin johtaja huolehtii kuulemisesta joko palaverissa tai puhelimitse ja pyytää huoltajilta allekirjoitukset kuulemisesta. Tieto kuulemisesta huolehditaan varhaiskasvatuksen konsultoivalle erityisopettajalle. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii kirjaukset lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan pian kuulemistilaisuuden jälkeen.

Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

Toimintakauden alussa järjestetään palaveri, johon osallistuvat ryhmän henkilökunta, varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja ja päiväkodin johtaja. Palaverissa keskustellaan ryhmän lasten tuen tarpeista sekä tavoitteista, menetelmistä ja toiminnan suunnittelussa. Päiväkodin johtaja kutsuu palaverin koolle vuosikellon mukaisesti. Keväällä kutsutaan koolle vastaava palaveri, jossa arvioidaan tuen toteutumisen onnistumista sekä asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Erityisopettaja on mukana lapsen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa kaikilla tuen tasoilla. Erityisopettaja on mukana huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja monialaisen yhteistyön koordinoinnissa.

Monialainen yhteistyö tuen aikana

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, ja sillä pyritään aina lapsen kasvun ja kehityksen sekä hyvinvoinnin turvaamiseen. Yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehdään lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvolan, terapia- ja psykologipalveluiden ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa. Monialaista yhteistyötä tarvitaan myös silloin, kun edellytetään viranomaisten puuttumista.

Yhteistyö ja tiedonsiirto siirtymävaiheissa tuen aikana

Kun lapsi siirtyy **varhaiskasvatustyksiköstä toiseen**, henkilöstö ja huoltajat tekevät yhteistyötä onnistuneen siirtymän mahdollistamiseksi. Lapsi käy tutustumassa uuteen hoitopaikkaansa huoltajiensa kanssa. Lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiin tai vaihtaessa päiväkotia pidetään tiedonsiirtopalaveri. Palaverin kutsuu koolle vastaanottavan ryhmän opettaja. Perhepäivähoitaja tai aiemman ryhmän opettaja siirtävät havaintojensa pohjalta lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeän tiedon lapsesta tulevaan varhaiskasvatustyksiköön.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka sisältää lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät sisällöt, tavoitteet ja tuen tarpeet, siirretään lasta hoitavaan varhaiskasvatustyksikköön. Samoin huoltajien luvalla voidaan siirtää mahdolliset lausunnot esimerkiksi puheterapiasta, toimintaterapiasta, psykologin tutkimuksista tai erikoissairaanhoidosta uuteen hoitopaikkaan. Tarvittaessa järjestetään myös monialaisia palavereja, joihin pyydetään huoltajia mukaan.

Kun lapsi siirtyy **varhaiskasvatustyksiköstä esiopetukseen**, henkilöstö ja huoltajat tekevät yhteistyötä onnistuneen siirtymän mahdollistamiseksi. Esiopetus pohjautuu aiempaan tietoon lapsen kasvusta ja kehityksestä. Tiedonsiirtopalaverissa elo-syyskuussa ovat mukana lapsen varhaiskasvatustyksen opettaja, esikoulun opettaja ja konsultoiva varhaiskasvatustyksen erityisopettaja. Yksityisestä päivähoidosta tai perhepäivähoidosta tulevista lapsista pyydetään toimittamaan vasu esiopetusta varten ja osallistumaan mahdollisuuksien mukaan tiedonsiirtopalaveriin. Tämän palaverin kutsuu koolle tulevan esiopetustyksen opettaja. Esiopetukseen voidaan siirtää huoltajien luvalla tarvittavia oppilashuollollisia asiakirjoja ja lausuntoja.

Tuen tasot

Yleinen tuki

Lapsen oppimisen ja kehityksen tuen pohjana on varhaiskasvatustyksen laadukas pedagoginen toiminta. Tämän takaavat henkilökunnan toimiva yhteistyö, vahva ammatillinen osaaminen sekä lapsen yksilöllisen kehityksen tuntemus.

Kaikille lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, jossa kuvataan lapsen vahvuuksia, lapsen yksilöllistä kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan tavoitteita, tuen tarpeita ja tuen järjestämisen menetelmiä. Jos laadukas pedagogiikka osoittautuu riittämättömäksi vastaamaan lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin, lapselle aloitetaan yleinen tuki. Lapsen ryhmän opettaja ja muu henkilökunta huolehtivat lapsen tuen tarpeiden tunnistamisesta ja huomioimisesta yhteistyössä huoltajien kanssa. Yleisen tuen menetelmistä ja tavoitteista keskustellaan huoltajien kanssa, ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tarvittavan tuen suunnittelusta, toteutumisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatustyksen opettaja. Tarvittaessa konsultoiva varhaiskasvatustyksen erityisopettaja on mukana tässä prosessissa. Yleisen tuen vaikutusta ja riittävyttä arvioidaan jatkuvasti. Mikäli tukitoimet todetaan riittämättömiksi, tuen taso päivitetään tehostetuksi tueksi.

Yleisen tuen antaminen ei edellytä hallintopäätöstä. Ainoastaan tulkitsemis- ja avustamispalveluista sekä apuvälineisiin liittyvistä päätöksistä tulee olla hallintopäätös.

Tehostettu tuki

Ryhmän opettaja ja konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioivat yleisen tuen toteutumista. Mikäli yleisen tuen tukitoimet eivät ole olleet riittäviä, ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja voivat yhteistyössä huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa todeta lapsen tehostetun tuen tarpeen. Huoltajat eivät voi kieltäytyä lapselle järjestettävästä tehostetusta tuesta.

Tehostetun tuen aloittaminen, lapsen tuen tarpeet, tavoitteet ja tukikeinot sekä huoltajien ja lapsen kuuleminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Huoltajan kuulemisessa tulee huomioida, että huoltaja on ymmärtänyt mihin tuen päätöksellä pyritään. Kuulemiskohdassa tulee ilmetä huoltajan mielipide. Vaikka se olisi eriävä, se kirjataan sellaisenaan. Kutsu kuulemiseen sekä esitetyt vasulomake lähetetään huoltajille suojattuna sähköpostina tai postissa. Tehostetun tuen asiakirjojen laadinnasta vastaa ryhmän opettaja yhteistyössä konsultoivan erityisopettajan kanssa.

Ryhmän opettaja ja varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja suunnittelevat yhteistyössä huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa lapselle sopivia rakenteellisia, pedagogisia ja hoidollisia tukitoimia ja järjestelyjä. Asiantuntijalausuntoja voidaan käyttää tuen asiakirjojen laatimisessa siltä osin, kun ne sisältävät lapsen tuen toteutumisen kannalta olennaista tietoa. Tehostetun tuen tarpeen riittävyttä ja tarvetta arvioidaan jatkuvasti.

Hallintopäätöksen tehostetusta tuesta valmistelee konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja sen hyväksyy varhaiskasvatusjohtaja (kasvatus- ja opetuslautakunta 10.5.2022, § 52)

Eriyinen tuki

Eriyinen tuki aloitetaan, kun tehostetun tuen menetelmät eivät riitä tai kun tuen tarve on laajaa ja intensiivistä. Eriyisen tuen tarpeen arviointiin ja tukitoimien suunnitteluun osallistuvat ryhmän opettaja, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, huoltajat ja tapauskohtaisesti määritellyt monialaiset asiantuntijat.

Eriyisen tuen aloittaminen, lapsen tuen tarpeet ja tukikeinot sekä huoltajien ja lapsen kuuleminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan omana välilehtenä. Asiantuntijalausuntoja voidaan käyttää tuen asiakirjojen laatimisessa silloin, kun ne sisältävät lapsen tuen toteutumisen kannalta olennaista tietoa. Huoltajan kuulemisessa tulee huomioida, että huoltaja on ymmärtänyt mihin tuen päätöksellä pyritään. Kuulemiskohdassa tulee ilmetä huoltajan mielipide. Vaikka se olisi eriävä, se kirjataan sellaisenaan. Kutsu kuulemiseen sekä esitetyt vasulomake lähetetään huoltajille suojattuna sähköpostina tai postissa. Ryhmän opettaja ja konsultoiva erityisopettaja suunnittelevat yhteistyössä huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa lapselle sopivia rakenteellisia, pedagogisia ja hoidollisia tukitoimia ja järjestelyjä. Tukea annetaan yksilöllisesti, jatkuvasti ja kokoaikaisesti. Tuen tarvetta arvioidaan jatkuvasti.

Eriyisen tuen asiakirjojen laadinnasta vastaa ryhmän opettaja yhteistyössä konsultoivan erityisopettajan kanssa. Eriyiseen tukeen siirtymisestä tehdään hallintopäätös. Sen esittää konsultoiva erityisopettaja ja hyväksyy varhaiskasvatusjohtaja (kasvatus- ja opetuslautakunta 10.5.2022, § 52). Jos eriyinen tuki päätetään lopettaa tuen vaikuttavuuden arvioinnin jälkeen, niin konsultoivan erityisopettajan esityksestä, varhaiskasvatusjohtaja hyväksyy tehostetun tai yleisen tuen alkamisen.

Yksilöllisesti määritellyistä syistä jotkut lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista erikoissairaanhoidon suosituksesta. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annetaan erityistä tukea ja hänelle laaditaan HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Tuen muodot

Kaikissa tuen vaiheissa ovat käytössä pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset järjestelyt. Niiden intensiteetti ja kesto vaihtelevat tuen tasoilta toiselle siirryttäessä. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin havainnointi ja dokumentointi ovat keskeisiä tuen eri vaiheissa. Tukikeinot suunnitellaan yhdessä huoltajien, henkilöstön ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa. Ryhmän opettaja vastaa tuen toteuttamisesta yhdessä muun henkilökunnan kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan täytetään tuen välilehdet, jossa kuvataan lapsella käytössä olevat pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset ratkaisut, tuen edellyttämä yhteistyö sekä tuen seuranta ja arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan esiopetuksen päättyessä.

PEDAGOGISET TUEN MUODOT

oppimisympäristö

Päiväohjelma/toimintahetki näkyvillä kuvilla
Päivän/toimintahetken ohjelman läpikäynti lapsen kanssa
Selkeät tavat toimia ryhmässä/lapsen kanssa
Pienryhmätoiminta suunniteltu ja toiminta kerrottu lapsille
Ohjeiden pilkkominen osavaiheisiin (ohjeet kuvina/vaiheittain näkyvillä)
Oppimisympäristö selkeästi järjestetty ja muunneltavissa
Materiaalit lasten saatavilla ja paikat merkitty kuvin
Mahdollisuus oppia eri aistikanavia käyttäen
Ryhmässä yhteisesti sovitut toimintakäytänteet
Mahdollisuus liikkua työskentelyn aikana
Positiivinen palaute ja kannustus

toiminnanohjauksen ja tarkkaavuuden tuki

Aikuinen lähellä lasta
Tehtävien pilkkominen osiin
Tapahtumien ennakointi
Käsiin tekemistä (sinitarra, hernepussi, ”stressilelu”, pehmopallo, rannekoru...)
Time Timerin ja munakellon käyttö ajan jäsentämiseksi
Tasapainotyynyn, aktiivityynyn tai jumppapallon käyttö
Työskentelyn jaksottaminen – taukoja tarvittaessa
Sermi tai rauhallinen työskentelynurkkaus tarvittaessa
Ärsykkeiden vähentäminen
Kuvastruktuurit
Mahdollisuus liikkua
Palautejärjestelmän systemaattinen käyttö
Kuulokkeet tai korvatulpat
Rauhallinen musiikki
Rentoutumishetki ja rentoutumisen opettaminen

Siirtymätilanteet (ennakointi, paikka jonossa yms. järjestelyt)
Odottamisen minimointi
Omatoimisuuden tukeminen

sosiaalisten taitojen ja käyttäytymisen tuki

Vahvuuksien tukeminen ja hyödyntäminen
Lasten kanssa yhteisesti sovitut säännöt
Selkeät säännöt (ei liikaa) visuaalisesti näkyvissä (kuvitetut)
Johdonmukaiset seuraamukset
Lapsikohtainen joustavuus toteutustavoissa
Sosiaalisten taitojen opettaminen ja harjoittelu
Tunnetaitojen opettaminen ja harjoittelu
Oman käyttäytymisen seuranta ja arviointi (mm. tarrataulu, tunnemittari)
Sosiaaliset kuvatarinat
Luottamustehtävät

kielellisten taitojen tuki

Lapsille luetaan ja keskustellaan yhdessä
Uusien käsitteiden avaaminen ja selittäminen
Lyhyet, selkokieliset ohjeet, tarvittaessa kuvat apuna
Asioiden pilkkominen pienempiin osiin (vähemmän muistettavaa kerralla)
Nimeämisharjoitukset
Kielen oppimista tukevat menetelmät käytössä
S2 yksilöohjaus päivittäin/viikoittain

huoltajien ja henkilöstön yhteistyö

Tiivis yhteistyö kodin kanssa ja tiedottaminen kotiin
Huoltajien kanssa sovittu tiedottamisen sisältö ja tavat
Yhteisesti huoltajan kanssa sovitut tavoitteet
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo/veo) mukana yhteistyössä osana tiimiä

RAKENTEELLISET TUEN MUODOT

Tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
Tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
Ryhmäavustaja
Ryhmän pienentäminen
Henkilökohtainen avustaja
Pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

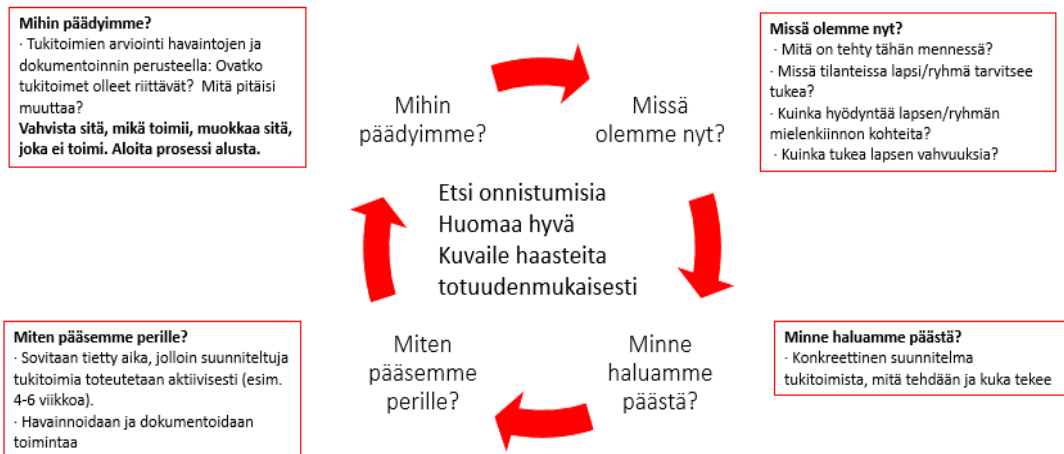
HOIDOLLISET TUEN MUODOT

sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
neuvola
Psykologi
Puheterapeutti
Toimintaterapeutti
Perheneuvola
Lastensuojelu
Erikoissairaanhoido
Esiopetuksessa kuraattori

Tuen vaikuttavuuden arviointi

Tukitoimien järjestämisessä ja vaikuttavuuden arvioinnissa voi hyödyntää seuraavaa prosessimallia. Tukitoimia tulee arvioida, havainnoida ja kehittää jatkuvasti. Ennen kuin siirrytään tuen tasolta toiselle, tulee arvioida annetun tuen menetelmiä, riittävyttä ja vaikuttavuutta. Arviointi kirjataan vasaun. Jokaisen lapsen kohdalla asetetaan pedagogiselle toiminnalle tavoitteet, jotka vastaavat yksilöllisiin tuen tarpeisiin.

TUEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Lapsen vasu tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen, sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan erillisille tuen välilehdille. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa ryhmän opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan täytetään tuen välilehdet, jossa kuvataan lapsella käytössä olevat pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset ratkaisut, tuen edellyttämä yhteistyö sekä tuen seuranta ja arviointi. Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteen sovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

6.1 Karkkilan kaupunki

Karkkilassa ei ole tällä hetkellä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatuspalvelua.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

7.2 Karkkilan kaupunki

Karkkilan varhaiskasvatuksessa toimintaa kehitetään yksiköistä ja ryhmistä nousevien tarpeiden suuntaisesti. Karkkilan varhaiskasvatuksessa järjestäjätason arvioinnista ja kehittämisestä vastaa varhaiskasvatusjohtaja ja yksikötasolla päiväkodin johtajat. Arviointia suunnitellaan ja toteutetaan arjen tilanteissa sekä erilaisissa sovituissa tiimi- ja työyhteisöpalavereissa. Toimintaa kehitetään pienin askelin, osista kokonaisuuksiin edeten yhdessä sovittuja tavoitteita kohti. Jokaisen työntekijän vastuulla on oman ammatillisuuden ja osaamisen arviointi ja kehittäminen yhteisten tavoitteiden suuntaisesti.

Toiminnan arviointia toteutetaan yksiköissä tiimeittäin ryhmän opettajien ja perhepäivähoidossa varhaiskasvatusjohtajan johdolla. Arvioinnissa käytetään sovittuja havainnointi- ja arviointimenetelmiä. Tavoitteiden toteutumisen takaamiseksi laaditaan yksikön toimintasuunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan vuosittain. Varhaiskasvatusjohtaja ja päiväkodin johtajat käyvät pedagogisia keskusteluja henkilökunnan kanssa sekä yksilö-, tiimi- että yksikötasolla. Henkilöstön kanssa arvioinnin tapoja ovat mm. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma ja sen arviointi, yhteiset toimintatavat ja niiden arviointi, toiminnan arviointi tiimipalavereissa sekä talon kokouksissa koko talon toiminnan arviointi.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle kunkin lapsen oppimisen ja kehityksen edellytysten turvaamiseksi. Niitä arvioidaan lasten ja huoltajien kanssa toimintavuoden keväällä ja tarvittaessa. Pedagoginen dokumentointi muodostaa lapsen itsearvioinnin pohjan. Lapsen itsearvioinnissa hyödynnetään itsearviointilomakkeita, lapsen töitä, aikuisen keräämiä dokumentteja (mm. tarinat, äänitteet, videot) sekä valokuvia, joissa näkyy lapsen oppiminen ja kehittyminen. Lapsi osallistuu itse aineiston kokoamiseen ja omien töiden esittelyyn ja arviointiin ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Tuen vaikuttavuutta arvioidaan prosessimallin mukaan, joka on esitetty kappaleessa 5.7. Se tehdään aina tuen tarpeen muuttuessa.

Karkkilan varhaiskasvatus osallistuu erilaisiin valtakunnallisiin ja seudullisiin hankkeisiin ja yhteistyöverkostoihin. Toiminnan kehittämiseksi kerätään säännöllisesti palautetta huoltajilta ja yhteistyötahoilta erilaisin tavoin; ovensuukyselyin, kyselylomakkein. Huoltajilta kerätään toimintakausittain palautetta yksikön toiminnasta ja kahden vuoden välein varhaiskasvatuksen palvelualueen asiakastytyväisyyskyselyillä. Asiakastytyväisyyskyselyjen tulokset julkistetaan sähköisesti. Yksikötason arvioinnin tulokset käydään läpi yksikön henkilökunnan kanssa talon kokouksissa ja /tai tiimeissä. Palautteen pohjalta valitaan kehittämiskohteet toimintakausittain ja määritellään aikataulu kehittämisen tavoitteille.